

פרשת שמות

" וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקְחֵז אֶת בֵּת לְוִי " (שמות ב)

ליל שבת זכותה של יוכבד

בפרשת השבוע ובפרשות הקרובות ישנה התייחסות מאוד גדולה לתולדות משפחת לוי. כך למשל, מוזכר עם מי כל אחד התחתן, דבר שלא מוכר לנו משבטים אחרים. אם נשאל כמה ילדים היו ללוי? רובינו נענה: שלושה - גרשון, קהת ומררי. אך בפרשתנו מוזכר עוד ילד, וליתר דיוק ילדה. יוכבד!
בפרשה שלנו מוזכר באופן כללי ש'איש מבית לוי' לקח את 'בת לוי' לו לאשה. דבר שמתבאר בפרשת וארא:
וַיִּקַּח עֶמְרָם אֶת יוֹכָבֵד דֹּדְתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה .

מתי נולדה יוכבד?

לצורך כך, נחזור לרגע לספר בראשית (פרק מ"ו): וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם... אֵלֶּה בְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָדָן אֲרָם וְאֵת דִּינָה בְתוּ כָל נַפְשׁ בְּנֵיוֹ וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ:
מעיר לנו רש"י: שלשים ושלש? ונפרטון אי אספה מולא אלא ל"ז? אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר שנא' אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידה הורסה במצרים"

מתי יוכבד ילדה את משה:

אם כן למדנו שיוכבד נולדה בכניסה למצרים. אנו יודעים שבני ישראל שהו במצרים 210 שנה (עיינו ברש"י למה נמנו שנותיו של לוי, שמות ו, ט"ז). כמו כן נאמר במפורש שמשה היה בן שמונים שנה בצאתם ממצרים.

ועכשיו קצת חשבון: $210 - 80 = 130$. זאת אומרת יוכבד היתה בת 130 כשילדה את משה!!

על כך מקשה ה'אבן עזרא': כי זה תימה, אם כן למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה משה והיא בת מאה ושלשים שנה, ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים ולא די לנו זה הצער עד שעשו הפייטנים פיוטים ביום שמחת תורה "יוכבד אמי אחרי התנחמי", והנה היא בת מאתים וחמשים שנה.

הא"ע מתפלא כיצד לא מוזכר במקרא בהדגשה ה'נס' שיוכבד' ילדה בן בגיל כל כך מופלג. ועוד מוזכר בדברי הא"ע פיוט שנהגו לשיר בשמחת תורה, שם נאמר שיוכבד האריכה ימים עד לפטירת משה (שכן בפטירת משה מנחמים את יוכבד אימו. ואולי היא אף נכנסה לארץ ישראל).

הרמב"ן מתרץ: "והנה אם יהיו ימי יוכבד כימי אביה, ותתקיים בה הלחות עד קרוב לזקנתה כמשפט הנשים, איננו פלא אם תוליד בזמן אשר נתנו לה רבותינו, מפני שרצה האלהים לגאול את ישראל על ידי האחים האלה ולא הגיע הקץ, איחר לידתם ימים רבים עד כי זקנה אמם ולא יפלא מה' דבר".

הרמב"ן מבאר את הצורך ב'נס המיוחד בכך שהוא רצה לגאול את ישראל דווקא על ידי 'בני יוכבד'.

לסעודת שבת - הזכויות של יוכבד:

מדוע זכתה יוכבד להיות אם "האחים האלה": משה, אהרן ומרים. שלושת הרועים. יוכבד היא זאת שחוזרת אל עמרם בעלה, גדול הדור לאחר שנתגרשה ממנו, וממנה למדו שאר הנשים, היא "שפרה שמשפרת הוולד במצרים ושפרו ורבו ישראל במצרים" (כל הסיפור מובא בסוטה יא.). יוכבד מסמלת את הצפייה לגאולה, מתוך אמונה שהיא בעצמה תראה אותה. למרות שנולדה בימים הטובים של מצרים, וראתה את המצב מדרדר מיום ליום, היא לא נמנעת מלחזור אל בעלה אחרי פרישה ארוכה, לחזור ולהתעבר למרות חבלי הלידה (אע"פ שיש שיטה בגמרא שם שהיא לא היתה בפיתקה של חוה ולא הצטערה)

מתוך כך נבין מדוע הנשיאים תורמים מזרק אחד כסף שלושים ומאה משקלה, כנגד "יוכבד שהיתה חביבה לפני המקום שהיתה בת מאה ושלושים בלדתה את משה" (במדבר רבה י"ג, י"ט)

ועוד חידוש קטן:

כידוע בני לוי הקיפו את המשכן: גרשון במערב, קהת בדרום ומררי בצפון. בצד המזרחי חנו אהרן ובניו ומשה. תמיד שאלתי, הרי משה שייך לבני קהת, והרי הוא "העניו מכל אדם" מדוע הוא 'תופס' צד שלם כמעט לעצמו. אלא שמשה וכן אהרן זכו בצד הזה משום שהם בני הבת הרביעית של לוי - בני יוכבד. זכותה של יוכבד, ואמונתה, זיכו אותה להיות "חביבה לפני המקום" ולתפוס מקום של כבוד "לפני ה'" (במזרח) המשכן.

לסעודה שלישית - דרישת ציון והציפיה לגאולה

הצפייה לגאולה היא אחת מן הדברים שנדרש האדם לעשות בעולמו. זכותה של יוכבד היא בכך שהיא לא רק ציפתה לגאולה, אלא האמינה שהיא תהיה בגאולה. לא רק שהיא האריכה ימים וזכתה להיות היחידה מבאי מצרים שזכו לראות את הקב"ה פוקד את עמו, אלא שאמונתה בביאת הגאולה זיכתה אותה בשלושה ילדים שינהיגו את ישראל בציוני הדרך המרכזיים ביותר של העם - מתן תורה, בניין המשכן והכניסה לארץ ישראל.

יסוד זה ליווה את עם ישראל במהלך כל הדורות. השילוב בין הציפיה לגאולה לבין המעשים שלנו להביא להגשמתה. הפעם נביא ציטוטים מפי הרב צבי קלישר, בספרו 'דרישת ציון' (הרב קלישר מוכר כאחד מ'מבשרי הציונות', אך ניתן לכנותו גם 'דורש המקדש'. חלקים רבים בספרו מוקדשים לחידוש העבודה בזמן הזה):

"גאולת ישראל אשר אנו חוכים לה, אל יחשוב החושב כי פתאום יירד השם יתברך שמו משמים ארץ לאמר לעמו: צאו, או ישלח משיחו כרגע מן שמים לתקוע בשופר גדול על נדחי ישראל ויקבצם ירושליימה ויעשה לה חומת אש ומקדש א-ל ממרומים ירד, כאשר הבטיח ע"י עבדיו הנביאים. לא כך הקורא המשכיל"

"ועתה למה אנו מחשים? עד מתי לא נרחם את ירושלים? ועד מתי לא נעשה אנחנו לביתנו? עד אנה נחשוב כי בכוסף הלב ובהשתוקקות ריקה ממעש לבד, נעוף ההרה (אל בית המקדש)? לא כן אחיי! כי אם בפיק ובלבבך לעשות! הכל לפי רוב המעשה..כי המחשבה בלי המעשה - כנשמה בלי גוף".